

“Оммавий маданият”нинг ёшлар эстетик тарбиясига таъсири

Панжиеев Сухроб – ТерДУ ўқитувчиси

Бугунги кунда дунёни қамраб олган глобаллашув жараёнларига назар ташлаб, инсон онги ва тафаккури учун gox ошкор, gox яширин тарзда турли ғоялар ва мафкуралар кураши кечаётганини кузатамиз. Мамлакатимизнинг биринчи Президенти И.А.Каримов таъкидлаганидек “Бугунги замонда мафкура полигонлари ядро полигонларидан ҳам кўпроқ кучга эга. Бу масаланинг кишини доимо огоҳ бўлишга ундовчи томони шундаки, агар ҳарбий, иқтисодий, сиёсий тазиик бўлса, буни сезиш, қўриш, олдини олиш мумкин, аммо мафкуравий тазиикни, унинг таъсири ва оқибатларини тезда илғаб етиш ниҳоятда қийин”¹. Бу ҳолатни нафосатшунос олим Б.Хусанов урбанизация ва глобаллашув жараёнида турли халқлар турмуш тарзининг, ҳаётий қараш ва мезонларининг яқинлашуви, ҳордиқ ва истеъмолнинг оммалалиши, оммавий маданиятнинг кенг тарқалиши ва таъсир кўрсатишига унинг психологик, ижтимоий-сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, эстетик ва бошқа сабаблари ҳам бор деб таъкидлайди. Чунки техногенцивилизация даврида техника, технология, умуман ноосфера инсоннинг яшаш муҳитига айланиб қолди. Инсон ўзи яшаётган бутун бошли планетага таъсир кўрсатиб биосферадаги ўзгаришларнинг асосий сабабига эканлиги ва бу ўзгаришлар бугунги кунда глобал аҳамият касб этган муаммоларни юзага келтирмоқда.

Шунингдек, глобаллашув таъсирида маънавий эҳтиёжларни қондиришда ҳам стандартлашув қарор топа бошлади. Бу жараён бугун рок ва поп мусиқа, видео ҳамда турли жанрдаги арzon-гаров фильмлар, сериаллар, ранг-баранг кўнгилочар шоу-томушалар, ўйинларни қамраб олмоқда. Оммавий маданият ниқобидаги аксилмаданият пайдо бўлиб, тобора кенг ёйилиб бормоқда. Бу эса ўз навбатида ёшларимизнинг эстетик тарбиясига жиддий таъсир ўтказмоқда. Эстетик тарбия барчамизга маълумки инсон томонидан ортирилган ҳаётий тажрибалар, кўникмалар, билимлар орқали шаклланиб боради. Шунингдек, ижтимоий тараққиётнинг муайян

¹ Каримов.И.А. “Юксак маънавият енгилмас куч” – Т.: “Маънавият”, 2008 й., 113-бет.

жабҳаларида аниқ мақсадларга йўналтирилган фаолият сифатида иш олиб боради. Эстетик тарбия моҳиятига кўра - инсоний идеал билан боғлик бўлиб, инсонлар орасида нафис дидга, покиза туйғуларга эгалиги билан ажralиб туради. Шу боис эстетик тарбиянинг мақсади - инсоннинг ҳатти-ҳаракати орқали ижтимоий жараёнларга у ёки бу даражада кўрсатадиган таъсири ҳамда бу таъсири гўзаллик, улуғворлик, нафосат асосида йўналтиришдан иборат.

“Оммавий маданият” доирасида содир бўлаётган аксилмаданий ҳаракатлар эса гузаллик ва эстетик идеалларни қадрсизланишига сабаб бўлмоқда.

Мухтарам биринчи Президентимиз И.А.Каримов ҳам бу борада катта ташвиш билан огоҳлантириши бежиз эмас, албатта. “Табийки “оммавий маданият”” деган никоб остида ахлоқий бузуқлик ва зўравонлик, индивидуализм, эгоцентризм ғояларини тарқатиш, керак бўлса, шунинг ҳисобидан бойлик орттириш, бошқа халқларнинг неча минг йиллик анъана ва қадрияtlари, турмуш тарзининг маънавий негизларига беписандлик, уларни қўпоришига қаратилган хатарли таҳдидлар одамни ташвишга солмай қўймайди”, деган фикри айни ҳақиқатdir. Масалан, ҳозирги кунда интернеда мавжуд салбий ва заарли сайtlар, яъни ўз-ўзини ўлдиришларнинг осон йўлларини тарғиб этувчи сайtlар қарийб ўн мингга яқинлашганлиги шундан зиёд террорчилик ва экстремистик сайtlар, қарийб беш мингдан ортиқ ахлоқий бузуқликни тарғиб қилувчи сайtlар ва бошқа тарбияга зид сайtlар кўпайганлиги ҳам тасдиқлади. Шу маънода бугун ёшларимиз ўзига ҳос “тушунчалар уруши” шароитида яшамоқдалар.

Дарҳақиқат, “Оммавий маданият” ота-боболаримиз “қора” деган нарсаларни “оқ”, “оқ” деган нарсаларни “қора” деб ўқтироқда. Миллий қадрияtlаримиз, урф-одатларимиз, анъана ва маросимларимизга зид бўлган жараёнларни тарғиб қилмоқда. Мана бугунги “оммавий маданият”ни ёшларга таклиф қилаётган луғати.

- исрофгарчилик – бойлик белгиси; ёшлик – тез ўтиб кетадиган, лаззатланиб оладиган вақт; вафо, садоқат – эскилик сарқитлари; ҳаё, ибо – маданиятсизлик; инсоф қилиш – имкониятни бой бериш; саҳоват – ресурсни мақсадсиз совуриш; оила – шахс эркинликларини бўғувчи занжир; ҳиёнат – озод севги ғалабаси; худбинлик – ўзи ўчун яшаш, оила, фарзанд, ота-она учун қайғуриб умрини совурмаслик².

Шу боис, глобаллашув жараёни доирасида содир бўлаётган муҳим бир ҳақиқатни ҳам унунмаслик керакки, бугунги қунда инсон глобаллашув даврида кенг имкониятларга эга бўлиш билан бир қаторда, глобал муаммоларни ҳам юзага келтирмоқдаки, одамzon бу муаммоларнинг gox ошкор ва gox яширин тарзда қурбонига айланишмоқда. Чунки “Оммавий маданият” миллатлар “Мен”нининг барбод бўлишига, айниқса ёшларнинг маънавий-ахлоқий ва эстетик жиҳатдан қашшоқлашувига ўтказаётган таъсири тобора хатарли тус олмоқда.

Оммавий маданият *биринчидан*, муайян ҳодиса, жараёнларнинг барча минтақалар, давлатлар ва Ер юзини қамраб олганини англатса, *иккинчидан*, уларнинг инсоният тақдирига даҳлдор эканини билдиради. “Айни пайтда ҳаёт ҳақиқати шуни кўрсатадики, ҳар қандай тараққиёт маҳсулидан икки хил мақсадда – эзгулик ва ёвузлик йўлида фойдаланиш мумкин. Агарки, башарият тарихини, унинг тафаккур ривожини тадрижий равишида кўздан кечирадиган, ҳаётда инсонни камолотга, юксак мэрраларга чорлайдиган эзгу гоя ва таълимотлар билан ёвуз ва заарали гоялар ўртасида азалдан кураш мавжуд бўлиб келганини ва бу кураш бугун ҳам давом этаётганини кўрамиз”³.

Хулоса ўрнида айтишимиз мумкинки, “Оммавий маданият” никоби остида кириб келаётган турфаҳил маънавий ҳуружларнинг олдини олиш, ғаразли мақсадларга қаратилган гояларга қарши курашиш ва кучли

² “Ахборот ҳуружи даврида ёшлар онгини шакллантириш омиллари” Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами. . –Т., 2013 йил. 286-287 бетлар.

³ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т., Маънавият. 2008 йил. 112-б.

иммунитетни ҳосил қилиш учун ёшларимизни эстетик тарбияси шакллантириш бугунги куннинг муҳим вазифаларидан саналади. Нафосатшунос олим Б.Хусанов таъкидлаганидек, “Оммавий маданият” факат бугунни кўради ва тан олади, келажакдан умид қиласликка ундейди, фикрлар хилма-хиллигига қарши, бир хил фикрлаш ва бир хил турмуш тарзини ёқлайди ҳамда шахснинг ижтимоийлашувига имкон бермайди, воқеа жараёнларга лоқайд, бефарқ авлодни шакллантиради. Бу эса ёшларимизни маънавий қашшоқлашувига сабаб булади.

Эстетик тарбия маънавий барқарорликнинг ажралмас қисми сифатида глобал таҳдидларга қарши курашишда, инсон тафаккурида муайян воқеликнинг ҳаққоний акс этиши ва ҳар томонлама уйғун ривожланишини таъминлайди. Шунингдек, эстетик тарбия инсоннинг ҳаётга бўлган муносабатини белгилайди, бу муносабат бузғунчи ғояларнинг авж олишига монелик қилиб, инсон ҳақиқатни англаши ва эстетик тарбия орқали унинг гайриҳақиқий жараёнларга муносабати шаклланади.